

İsmayilov Ayxan Rəhim oğlu,

Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin tələbəsi

E-mail: ayxan.ismayilov.0101@mail.ru

UOT 342.8

DOI 10.30546/2218-9130.01.351.2024.138

AZƏRBAYCANDA YERLİ ÖZÜNÜİDARƏETMƏ ORQANLARINA SEÇKİLƏRİN HÜQUQİ ƏSASLARI

Açar sözlər: yerli özünüidarəetmə, bələdiyyə, seçki, hüquqi əsas, demokratik idarəetmə, siyasi iştirak.

Ключевые слова: местное самоуправление, муниципалитет, выборы, правовая основа, демократическое управление, политическое участие.

Keywords: local government, municipality, election, legal basis, democratic management, political participation.

Dünya şəhər inqilabını yaşayır. Bu gün dünya əhalisinin yarısından çoxu şəhərlərdə yaşayır və 2025-ci ilə qədər bu rəqəmin üçdə ikiyə yüksələcəyi gözlənilir. Bu cür sürətli urbanizasiya şəhərlərə böyük təzyiq göstərir, eyni zamanda səhiyyə, təhsil və ətraf mühitin idarə edilməsi sahəsində bacarıq tələb edir. Heç bir şəhər qaçqınların artan axınından yoluxucu xəstəliklərin və ya transmilli cinayətlərin yayılmasına qədər qloballaşmanın təsirlərindən sığortalanmayıb. Bu kontekstdə yerli idarəetmənin əhəmiyyəti araşdırılır və yerli demokratiyanın əsas anlayışları və əsas xüsusiyyətləri izah edilir.

Azərbaycanın konstitusiya quruluşunun əsaslarını müəyyən edən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasında hakimiyyətin yeganə mənbəyi öz hakimiyyətini bilavasitə, dövlət hakimiyyəti

və yerli özünüidarəetmə orqanları vasitəsilə həyata keçirən xalqdır və Azərbaycan xalqı öz suveren hüquqlarını ümumxalq səsverməsi, referendum və ümumi, bərabər və birbaşa seçki hüququ əsasında sərbəst, gizli və şəxsi səsvermə yolu ilə seçilmiş nümayəndələri vasitəsilə həyata keçirir. Ona görə də Azərbaycan Konstitusiyası xalqın öz hakimiyyətini həyata keçirməsinin əsas formalarını müəyyən edir: Xalqın seçdiyi səlahiyyətli nümayəndələrdən başqa heç kimin xalqı təmsil etmək, xalqın adından danışmaq, xalq adından etiraz etmək hüququ yoxdur. Buna görə də yerli idarəetməni demokratiyanın bir forması kimi ifadə etmək olar.

Yerli idarəetməni və onun demokratik sistemdə yerini xarakterizə edən əsas xüsusiyyətləri müəyyən etmək mümkündür. Birincisi, yerli özünüidarəetmənin xüsusi subyekti var – bələdiyyə təşkilatı [3]. Bələdiyyə vətəndaşların yaşadığı cəmiyyətlə bağlı həyat təminatı problemlərini həll etmək üçün kəndin, qəsəbənin, bələdiyyə dairəsinin, rayonunun, şəhər əhalisinin ərazi-siyasi təşkilatıdır. İkincisi, cəmiyyətin və dövlətin demokratik idarəetmə mexanizmində yerli özünüidarəetmə xüsusi yer tutur. Siyasi sistemin elementi kimi yerli idarəetmənin özəlliyi onun dövlət-ictimai xarakterindədir [9].

Bir tərəfdən, yerli özünüidarəetmə orqanları dövlət hakimiyyəti institutu xüsusiyyətlərinə malikdir, baxmayaraq ki, yerli özünüidarəetmə

təşkilatları dövlət təşkilatları sistemində daxil deyildir. İzolyasiya onun dövlət strukturundan kənarlaşdırılmasından deyil, dövlət orqanları sistemində yerli özünüidarənin müəyyən muxtariyyətindən danışmağa imkan verir ki, bu da dolayısı ilə münasibətlərdə istifadə olunan “yerli muxtariyyət” termininin mövcudluğu ilə təsdiqlənir. Bir çox ölkələrdə yerli idarəetmə ilə bağlı qaydalara əlavə olaraq, Avropa Xartiyasında hökumət işlərinin əhəmiyyətli bir hissəsini yerinə yetirmək üçün yerli hökumətlərin tənzimlənməsi ilə bağlı müddəalar da var.

Demokratik siyasi sistemdə nümayəndələrin hərəkətlərini legitimləşdirmə vasitəsi kimi xalq seçkilərinin alternativini yoxdur. Yerli əhalinin dövlət xidmətlərindən ən səmərəli şəkildə yararlanma bilməsi üçün yerli özünüidarəetmə təşkilatları yaradılmışdır. Yerli özünüidarə təşkilatlarının fərqləndirici xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, onlar demokratik idarəetməyə və siyasi iştiraka ən yaxın olan inzibati vahidlərdir. Lokal etimoloji olaraq latın “localis-locus” sözündən götürülmüşdür [2, s. 346]. “Localis” sözünün mənşəyi “bir yerə mənsub olmaq” deməkdir. “Lokus” “yer, nöqtə, müəyyən sərhədlərlə əhatə olunmuş yer” deməkdir.

Yerli sözünün etimoloji mənşəyinə əsasən yerli özünüidarəetmələr əvvəllər sərhədləri müxtəlif üsullarla müəyyən edilən bir yerin və ya bölgənin idarəsi kimi müəyyən edilirdi. Yerli sözünün etimoloji mənşəyinə nəzər salındıqda, yerli özünüidarə təşkilatları üçün “demokratiyanın beşiyi, ürəyi” kimi təriflərin niyə işləndiyini anlamaq mümkündür. Yerli özünüidarəetmə orqanları ümumiyyətlə tarixi proses boyu müxtəlif iqtisadi, sosial və siyasi vəziyyətlər nəticəsində yaranmışdır. Bu idarəetmənin əsas fəlsəfəsi optimal xidmət çərçivəsində yerli vətəndaşların idarəetmədə iştirakını təmin etməkdir. Beləliklə, öz bölgəsini (yerini) yaxşı bilən insanlar mənsub olduqları yerin xalqını (yerlilərini) daha yaxşı idarə edə bilirlər.

D. Olovu ədəbiyyat kontekstində yerli idarəetmənin tərifində iki inkişaf olduğunu bildirir [7, s. 372]. Müqayisəli tədqiqatlar baxımından mərkəzi hökumətə tabe olan bütün bu milli strukturlar mərkəzi hökumət sayılır. İkinci yanaşmada yerli idarəetmənin xüsusiyyətləri daha dəqiq müəyyən edilir. Bu fərqli xüsusiyyətlərə əsaslanaraq, o, beş aspektə diqqət yetirir: 1) hüquqi şəxs olmaq; 2) subsidiarlıq; 3) vətəndaşların fəal iştirakı; 4) hərtərəfli büdcə maliyyələşdirilməsi və mərkəzi hökumət təşkilatının məhdud nəzarəti sayəsində özünü təmin etmək; 5) müxtəlif funksiyaların yerinə yetirilməsi, xüsusi səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi.

Dövlət qurumu kimi yerli özünüidarəetmənin əsas xüsusiyyətləri aşağıdakılardan ibarət olmalıdır:

- bələdiyyə hüduqları daxilində bütün təşkilatlar, qurumlar və vətəndaşlar üçün məcburi olan hüquqi tənzimləmələr qəbul etmək hüququ;
- yerli hökumətin qanuni tənzimləmələrinə əməl edilməməsinə və ya lazımcıca əməl edilməməsinə görə qanunla müəyyən edilmiş məsuliyyət;
- yerli vergilər və rüsumlar tətbiq etmək hüququ;
- ictimai asayişin mühafizəsi üzrə bələdiyyə təşkilatları yaratmaq hüququ – yerli idarəetmə sistemində yerli özünüidarəetmə qanunlarını və hərəkətlərini həyata keçirmək üçün məcburiyyətdən istifadə etmək səlahiyyətini qanuni olaraq müəyyən etmiş təşkilatlar.

Bu, yerli özünüidarəetməni yerli səviyyədə müxtəlif qurumlardan fərqləndirmək baxımından vacibdir və həmçinin təşkilati effektivliyin sürətli saxlanması təmin edir. Robson yerli idarəetməni legitimlik baxımından belə müəyyənləşdirir: “Geniş təsnifatda yerli hökumət öz daxili imkanlarını ifadə etmək üçün qeyri-suveren olan və qanuni hüquqları və mühüm institutları özündə birləşdirən qoruyucu icmanın forma-

laşmasında iştirak edə bilər. Bu müddəalar kənar iştirak və nəzarət olmadan fəaliyyət göstərmək səlahiyyətinə malik olan yerli özünüidarəetmə orqanlarının üstünlüyünü, habelə yerli icmaların öz işlərinin idarə edilməsində iştirakını nəzərdə tutur” [5, s. 762].

Belə olan halda yerli özünüidarə təşkilatlarına keçiriləcək seçkilərin, yerli özünüidarəetmə təşkilatlarının idarəçiliyinin kimlər tərəfindən və hansı formada həyata keçirilməsinin müzakirəsi vacibdir. Yerli hökumətin nə qədər effektiv olmasından asılı olmayaraq, mərkəzsizləşdirmə söyləri dayanıqlı ola bilməz və ya yerli məmurları öz hərəkətlərinə görə məsuliyyətə cəlb etmək üçün siyasi mexanizmlərin olmaması səbəbindən zəiflədə bilər. Yerli siyasi proses siyasətçilərə öz fəaliyyətlərini izah və təbliğ etməyə, dəstək qazanmağa və əlavə resurslar cəlb etməyə imkan verir.

Yerli icmaların gözündə uğursuzluğa düşər olduqda, seçki prosesi əvəzedici mexanizmə çevrilir. Mərkəzdən kənarlaşdırma və səlahiyyət vermə arasındakı əsas fərqlərdən biri submilli qurumların təyin edilmiş idarəçilər deyil, seçilmiş idarəçilər tərəfindən siyasi idarə olunmasıdır. Tipik olaraq demokratik yerli siyasi prosesə fəal vətəndaş cəmiyyəti, bəzi ümumi siyasi təşkilatlar, seçki qanunvericilik məkanı və məlumatların toplanması və yayılması mexanizmləri daxildir [10, s. 30].

Azərbaycan Respublikasının yerli idarəetmə sisteminin formalaşmasında təcrübənin olmaması bələdiyyələrin yaradılması prosesində bir sıra çətinliklər yaratmışdır. Təbii ki, yerli özünüidarəetmə sisteminin formalaşdırılması demokratiyanın möhkəmləndirilməsi, hüquqi dövlətin inkişafı və vətəndaş cəmiyyətinin qurulmasında mühüm amillərdən biri kimi çıxış edir. Tarixə nəzər saldıqda görürük ki, Azərbaycan Respublikasında yerli özünüidarəetmə sahəsində yetərincə tarixi ənənə yoxdur ki, bu da cəmiyyətimiz üçün bu yeni təsisata ictimaiyyətdə biganəlik yaradır.

SSRİ-nin dağılması və Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin bərpası nəticəsində ölkəmizdə demokratik dövlətin əsasını təşkil edən yerli idarəetmə sisteminin yaradılması sahəsində islahatlar həyata keçirildi. Bələdiyyələrin inkişaf yoluna yeni qədəm qoyan ölkəmizin Azərbaycan tarixində iz qoymuş müxtəlif yerli idarəetmə formalarının düzgün təhlilinə təcili ehtiyac var. SSRİ-nin tərkibində olan digər respublikalar kimi Azərbaycan Respublikası da bu sahədə qanunvericilik bazasını yaratmaq üçün müəyyən tarixi ənənəyə əl atmalı oldu. Tarixən Azərbaycan həmişə qədim dünyada mühüm rol oynamış siyasi-ərazi institutlarının bir hissəsi olmuşdur.

Eramızdan əvvəl II minillikdə burada böyük imperiyalar yaranıb və dağılıb. Bu dövlətlərin adət-ənənələri və yazılı mənbələri ilk hüquq normaları toplusunu təşkil etmişdir. Sözügedən mənbələrdə ibtidai demokratiya institutları öz əksini tapmışdır. Hələ eramızın III əsridə Sasanilər dövlətinin tərkibində olan Azərbaycanda da imperiyanın digər şəhərlərində olduğu kimi şəhər hakimi (səhrab) tərəfindən idarə olunan yerli idarəetmə mövcud idi. VI əsrdə I Xosrov Ənuşirəvan mülki və hərbi hakimiyyəti öz əlində cəmləşdirən sərdarın başçılığı ilə 4 sərdarlıq yaratdı. Üstəlik, o zaman vətəndaşlıq hüququ bu və ya digər icmaya mənsubluqla müəyyən edilirdi [4, s. 50].

Göründüyü kimi, həm şəhərlərdə, həm də kəndlərdə yerli idarəetmənin ayrı-ayrı elementlərini, hətta tam sistemini müşahidə etmək mümkündür. Ərəblər VIII əsrə qədər Azərbaycan torpaqlarında mövcud inzibati sistemi saxlasalar da, VIII əsrdən etibarən yerli idarəetmənin bəzi elementlərini özündə birləşdirən öz inzibati-ərazi qaydalarını və idarəçiliyini həyata keçirməyə başlamış, hətta burada yaşayan xristian icmalarına muxtariyyət vermişlər.

Müasir dünya dövlətlərinin hər birinin hüquq sisteminə digər hüquq sahələri ilə yanaşı bələdiyyə (yerli idarəetmə) hüquq sahəsi də daxil

dir. Azərbaycanın bələdiyyə qanunvericiliyində “yerli idarəetmə” və “bələdiyyə” sözləri sinonim kimi işlədilir. Əslində, “Bələdiyyələrin statusu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun ikinci maddəsinin onuncu abzasına əsasən “bələdiyyə” və “yerli özünüidarəetmə” anlayışları eyniləşdirilir.

Hər sahədə olduğu kimi, yerli özünüidarəetmə sahəsində də münasibətlərin tənzimlənməsində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası mühüm rol oynayır. Konstitusiyanı bələdiyyə hüququnun mənbəyi kimi təhlil edərkən iki qrup normaları ayırmaq olar: ümumi xarakterli normalar və sırf bələdiyyə normaları. Ümumi xarakterli normalara insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarını müəyyən edən, onların müdafiəsini təmin edən, hüquq sisteminin və dövlət hakimiyyətinin təşkilinin əsaslarını müəyyən edən normalar daxildir. Məsələn, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 2-ci maddəsinin ikinci hissəsində göstərilir ki, “Azərbaycan xalqı öz suverenlik hüququnu bilavasitə, milli qanunvericilik əsasında azad, gizli və şəxsi səsvermə yolu ilə seçilmiş nümayəndələri vasitəsilə həyata keçirir”. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının IX fəslini bələdiyyə normalarına aid etmək olar. Bu bölmədə yerli özünüidarəetmə prinsipləri (mad. 142) və bələdiyyələrin iş prinsipləri (mad. 143), bələdiyyələrin səlahiyyətləri (mad. 144), bələdiyyələrin qərarları (mad. 145), bələdiyyələrin müstəqilliyinə dair normalar öz əksini tapmışdır. Referendumla qəbul edilmiş qanuna (bundan sonra – referendum qanunu), beynəlxalq müqavilələrə, qanunlara, fərmanlara zidd olduqda Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası tətbiq edilir.

Bələdiyyələrin qəbul etdiyi qərarlar qanuna və ədalətə (bərabər mənafeələrə bərabər münasibət), Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin qərarlarına, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarına əsaslan-

malıdır. Bələdiyyələrin qəbul etdiyi qanunun icrası onların ərazisində yaşayan vətəndaşlar və onların ərazisində yerləşən hüquqi şəxslər üçün məcburidir. Bələdiyyə Nizamnaməsini yerli özünüidarəetmə təşkilatlarının normativ aktlarına aid etmək olar. Bələdiyyələrin nizamnamələri bələdiyyə yığıncaqları və ya vətəndaşların yığıncaqları tərəfindən qəbul edilir və Azərbaycan Respublikasının qanunlarına uyğun olaraq dövlət qeydiyyatına alınmalıdır. Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 145-ci maddəsinin birinci hissəsinə uyğun olaraq yerli özünüidarəetmə orqanlarının iclaslarında müzakirə olunan məsələlərə dair qərarlar qəbul edilir.

Seçkilərdə iştirak siyasi iştirakın bir formasıdır. Milli siyasi sistemlərin demokratikləşməsi nəticəsində yaranan nümayəndəlik institutlarının artan legitimliyi milli və beynəlxalq subyektləri inkişaf üçün rəsmiləşdirilmiş yerli seçki institutlarının dəyərini yenidən qiymətləndirməyə aparır. Demokratikləşmə proseslərinin müqayisəli empirik tədqiqatları siyasi nəticələrin formalaşmasında demokratik təsisatların rolu haqqında biliklərimizi xeyli genişləndirdi.

Seçkilərin əsas funksiyası hakimiyyəti legitimləşdirmək və məmurlara konkret tədbirlər görmək səlahiyyəti verməkdir. Seçki kampaniyaları həm də problemlərin və siyasətin izah edilməsi, namizədlər və seçicilər arasında məlumat mübadiləsi, ictimai problemlərin həlli üçün ümumi ictimai variantların təqdim edilməsi kimi bir çox funksiyaları yerinə yetirir. Seçkilər həm də ictimai hesabatlılığın təşviqi üçün mühüm vasitədir. Hesabatlılıq təkcə seçicilərin ictimai maraqlar naminə adekvat fəaliyyət göstərməyən seçilmiş məmurları vəzifədən kənarlaşdırmaq səlahiyyətini deyil, həm də seçilmiş məmurların məsuliyyətə cəlb olunma qabiliyyətini də əhatə edir.

Professor Con Stüartın izah etdiyi kimi: “İctimai hakimiyyətdən istifadə edənələr və dövlət pullarını xərcləyənlər, adından çıxış etdikləri

şəxslər qarşısında cavabdeh olmalıdırlar. Bununla belə, hesabat üçün əsas olmadan hesabat kifayət etməyəcək. Məlumatlı olmaq üçün qərarın əsası olmalıdır. Bu iki ünsür bir-birini tamamlayır” [6]. Seçkilərlə yanaşı, kənar nəzarət, yoxlamalar və qaydalar vasitəsilə də seçilmiş məmurlar məsuliyyət daşıya bilər. Yerli məmurların təyinatı zamanı tez-tez yaranan problemlərə nəzər saldıqda seçkilərlə hesabatlılıq arasındakı əlaqə aydın görünür.

Seçkilərlə bağlı kritik məsələ etimad elementidir. Seçicilər seçkiqabağı vədlərini yerinə yetirmək üçün məmurlara etibar etməli və şəffaf, korrupsiyasız idarəçilikdə iştirak edəcəklərinə inanmalıdırlar. Namizədlər inanmalıdırlar ki, bu seçkidə uduzsalar, növbəti seçkidə qalib gəlmək üçün ədalətli şansları olacaq [8]. Yerli seçkilərdə iştirak edən hər kəs seçkilərin azad və ədalətli keçəcəyinə, seçicilərin iradəsinin qalib gələcəyinə inanmalıdır.

Yerli hökumət təşkilatlarına seçkilərin ümum-milli seçkilərə nisbətən bəzi üstünlükləri var. Bunlardan ən mühümünü yerli seçkilərin milli demokratiyada daha geniş rol oynamasıdır. Çin, Yaponiya, Almaniya və İngiltərədə keçirilən yerli seçkilərin göstəriciləri buna misal ola bilər. Xüsusilə Türkiyə Respublikasında bələdiyyə seçkiləri və seçki kampaniyaları zamanı göstərilən fəallıq demokratiyanın inkişafında yerli seçkilərin rolunu danılmazdır.

İkinci məqam seçicilər üçün nəyin daha vacib olduğunu müəyyən etməkdir. Çox vaxt yerli seçkilərlə bağlı məsələlər vətəndaşların gündəlik həyatına birbaşa təsir edir. Bəzən yerli məsələlər seçicilər üçün daha vacib ola bilər. Partiyalar və namizədlər arasında rəqabətin xarakteri və ortaya çıxan məsələlər seçicilərin nəyə əhəmiyyət verdiyinin mühüm göstəriciləri ola bilər.

Üçüncü mühüm məsələ demokratikləşmə prosesidir. 1999-cu ildə Azərbaycan Respublikası tərəfindən qəbul edilmiş “Bələdiyyələrin statusu haqqında” Qanun və həmin ildə keçirilmiş bələdiyyə seçkiləri ölkənin demokratikləşməsi

prosesində mühüm addım kimi qiymətləndirilə bilər. Digər mühüm məqam isə milli və ya digər azlıqların siyasi iştiraka daxil edilməsidir. Yerli seçkilər milli azlıqların yerli arenada ölkənin siyasi həyatında iştirakına imkan yaratmaq baxımından çox faydalı ola bilər.

1999-cu il dekabrın 12-də Azərbaycanda ilk dəfə olaraq yerli özünüidarəetmə təşkilatlarına seçkilər keçirildi. Bu, Sovet İttifaqının dağılmasından və ölkənin müstəqilliyindən sonra yerli özünüidarəetmə orqanlarına seçkilərin ilk turu idi. Səsvermə son dərəcə çətin keçdi, müxalifət partiyaları yerlərin təxminən dördüdə üçünü qazana bilmədi.

Azərbaycanda yerli özünüidarəetmə orqanlarının fəaliyyətinin və seçkilərinin əsas hüquqi əsasları: Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, “Bələdiyyələrin statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsi, “Bələdiyyələrin Nümunəvi Nizamnaməsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, “Bələdiyyə üzvünün statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, “Yerli vergilər və ödənişlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu və sairədir.

Göründüyü kimi, qəbul edilmiş çoxlu sayda qanunvericilik aktları yerli özünüidarəetmə orqanlarının əsas fəaliyyətini və seçkiləri tənzimləyir. Bu aktların ən əhəmiyyətli olanı, sözsüz ki, Konstitusiyadır. Konstitusiyanın 142-143-cü maddələri seçkilər əsasında bələdiyyələrin yaradılması və bələdiyyə fəaliyyətinin iclaslar və digər daimi komissiyalar vasitəsilə həyata keçirilməsi qaydasını, habelə bələdiyyə iclaslarında qərar qəbul edilən məsələləri bilavasitə tənzimləyir. Bu məsələlər üzrə səs çoxluğu ilə qərarların qəbulu yolu ilə bağlı məsələləri əhatə edir.

Düzgün mövqe seçmək üçün seçkiyə gələn hər bir seçici seçkiyə gəlməzdən əvvəl yerli özünüidarəetmə orqanları və onun funksiyaları

haqqında hərtərəfli məlumatla malik olmalıdır. Digər tərəfdən, seçicilər bələdiyyə təşkilatından və bələdiyyə üzvündən nə gözlədiklərini başa düşməlidirlər. Belə olan halda bələdiyyənin nümayəndəli orqanına işin mahiyyətini bilən və dərk edən, ictimaiyyətin mənafeyini təmsil etmək qabiliyyətinə malik yüksək ixtisaslı namizədlərin seçilməsini təmin etmək olar.

Seçkilər yerli bələdiyyə idarəetməsinin formalaşmasında mühüm mərhələdir və bir sıra xüsusiyyətlərə malikdir:

1. Seçkilər xalqın iradəsinin birbaşa ifadəsi olan birbaşa demokratiyanın əsas institutlarından biridir. Hətta bu və ya digər səbəbdən seçkidə iştirak etməyənlər də seçkiləri passiv müşahidə etməklə seçki prosesində iştirak edirlər.

2. Seçkilər xalq tərəfindən hakimiyyətin həyata keçirilməsində əsas təmsilçilik formasıdır. Təbiətinə görə seçkilər təmsilçi və birbaşa demokratiya institutları arasında əlaqədir. Seçki prosesində əsas və həlledici rol vətəndaşların iradəsinin kollektiv ifadəsinə aiddir, lakin seçkilərin keçirilməsi üçün dövlət orqanlarının təşkilati fəaliyyəti tələb olunur.

3. Seçkilər yerli problemlərin həllində, konstitusiyaya ilə müəyyən edilmiş hüquq və azadlıqla-

rın həyata keçirilməsində xalqın bilavasitə iştirakına zəmin yaradır.

4. Vətəndaş cəmiyyəti strukturunda müxtəlif təbəqələrin maraq və mövqelərinin müəyyənləşdirilməsinin təzahürüdür. Yerli seçkilərin hazırlanması və keçirilməsi prosesində əhali, dövlət və bələdiyyə təşkilatları arasında seçki qanunvericiliyinin normaları ilə tənzimlənən silsilə münasibətlər qurulur. Məlumdur ki, yerli seçkilər ardıcıl şəkildə həyata keçirilən təşkilati-hüquqi prosedurların vahid məcmusudur.

Azərbaycan Respublikasında yerli özünüidarəetməni həyata keçirən bələdiyyələrin üzvləri çoxmandatlı seçki dairələri tərəfindən seçilir. Namizədin bələdiyyə seçkilərində qalib gəlməsi üçün səsələrin nisbi çoxluğu kifayətdir. Bələdiyyə seçkilərinin keçirilməsi prosesində seçkiqabağı təşviqat seçicilərin ictimai fəallığını artırır, əhalinin zəruri tələb və maraqlarının müəyyənləşdirilməsinə xidmət edir və onların təmin edilməsi üçün lazımi şərait yaradır. Belə olan halda gələcək tədqiqatlarda yerli özünüidarəetmə təşkilatları üçün seçkilərin əhəmiyyətini və bu seçkilərin müxtəlif formalarını araşdırmaq faydalı olardı.

İstifadə edilmiş mənbələr:

1. Azərbaycan Respublikasının 1995-ci il Konstitusiyası Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası // 12 noyabr 1995-ci ildə qəbul edilmişdir (26 sentyabr 2016-cı il tarixdə olan əlavə və dəyişikliklərlə). – Bakı: Qanun, – 2019. – 96 s.
2. Akcagündüz Emre: Yerli Yönetimlerde Seçim Sistemlerinin Demokratik Temsil Üzerine Etkisi: İstanbul Adalar ve Sultanbeyli Belediye Meclisleri Üzerine İnceleme” Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2021, 39(1), s. 341-358.
3. Савранская О: “ О проблемах, связанных с организационно-правовым статусом органов местного самоуправления по новому ФЗ № 131-ФЗ -Об общих принципах организации местного самоуправления в РФ”, Вестник Центра правовой поддержки местного самоуправления, 4 (28), 2005.
4. Касумова С.Ю: “Азербайджан в III-VII вв”. Баку, 1993, с. 50-51.
5. Robson W: “The development of Local Government”. London, G. Allen & Unwin, s. 750-775
6. Sartori, G. “Comparative Constitutional Engineering”. NYU Press, An Inquiry into Structures, Incentives and Outcomes. Basingstoke, Macmillan, 1999.
7. Olowu, D: “Local government in West Africa since independence”. L. Adamolekun, D. Olowu and M. Laleye (eds) University of Lagos Press, Lagos, 1988, s.372.
8. Olowu, D: “Governance and democratisation in West Africa / edited by Dele Olowu, Adebayo Williams and Kayode Soremekun”. Codesria book series, Dakar, Senegal : Council for the Development of Social Science Research in Africa, 1999

9. Широков, А: “Местное самоуправление в политической системе современной России: особенности и проблемы становления”. С.- Петербург, 1997.

10. Wunsch, J. S: “Decentralization, Local Governance and the Democratic Transition in Southern Africa: A Comparative Analysis”. African Studies Quarterly, Volume 2, Issue 1, 1998, s.20-45.

Исмаилов Айхан Рагим оглу

**ПРАВОВАЯ ОСНОВА ВЫБОРОВ В ОРГАНЫ МЕСТНОГО
САМОУПРАВЛЕНИЯ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ**

РЕЗЮМЕ

Децентрализация политической власти и административной власти, безусловно, является устоявшейся областью исследований, но анализ часто касается не столько политики, сколько управления, или, другими словами, структур, которые могут давать эффективные «результаты». Анализ отношений между местной политикой и национальной политикой игнорирует процессы демократизации и децентрализации. Установление демократической традиции в муниципалитетах, которые являются наиболее подходящими институтами для установления демократической власти, возможно только при государственном подходе и регулировании избирательной системы.

Право голоса и подотчетность должностных лиц у избирательных урн являются неотъемлемыми элементами демократии. На местных выборах граждане могут лично встречаться с кандидатами, предоставлять прямую информацию по вопросам и чаще общаться с выборными должностными лицами. На основе этого определения в данной статье, в которой было рассмотрено эффективное участие общественности в определении институтов принятия решений органов местного самоуправления на основе избирательных формул, предпринята попытка определить правовую основу выборов в органы местного самоуправления.

Ismayilov Aykhan Rahim

**LEGAL BASIS OF ELECTIONS TO LOCAL SELF-GOVERNMENT
BODIES IN AZERBAIJAN**

SUMMARY

Decentralization of political power and administrative authority is certainly an established area of research, but the analysis is often less about politics than governance, or in other words, structures that can produce effective “results.” Analysis of the relationship between local politics and national politics ignore the processes of democratization and decentralization. The establishment of democratic tradition in municipalities, which are the most suitable institutions for the establishment of democratic power, is only possible with the state approach and regulation of the election system.

The right to vote and the accountability of officials at the ballot box are an indispensable element of democracy. In local elections, citizens can meet with candidates in person, provide direct information on issues, and communicate more frequently with elected officials. Based on this definition, the article, which examined effective public participation in determining local government decision-making institutions based on electoral formulas, attempts to determine the legal basis for local government elections.

Redaksiyaya daxilolma tarixi: 12.12.2023

Təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 15.12.2023

Çapa qəbul olunma tarixi: 22.12.2023